שמחת פורים – שמחת תורה

א.

ויתיצבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא: מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב: מכאן מודעא רבה לאורייתא. אמר רבא: אף על פי כן, הדור קבלוה בימי אחשורוש. דכתיב (אסתר ט) קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר.

מודעא רבה – אמר יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם – יש להם תשובה, שקבלוה באונס.

שבת פח. ורש"י שם

ב.

וַיַּעֲנוּ כָל הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ד' נַעֲשֶׂה...

שמות יט ח

...וַיַּעַן כָּל הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ד' נַעֲשֶׂה:

שמות כד ג

...וַיֹּאמְרוּ כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ד' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:

שמות כד ז

ג.

...מה שכפה עליהם ההר, שלא יאמרו ישראל אנחנו קבלנו התורה מעצמנו, ואם לא היינו רוצים לא היינו מקבלים התורה, ודבר זה לא היה מעלת התורה, כי התורה כל העולם תלוי בה, ואם לא היתה התורה היה העולם חוזר לתהו ובהו*...

ויש לומר גם כן שלכך כפה עליהם ההר כגיגית, שלא יאמרו ישראל כי יהיה חס ושלום בטול לקבלת התורה, כי מרצונם קבלו ישראל ואפשר להפטר מדבר כזה, שהרי לא נעשה בהכרח רק היה אפשר לקבל ואפשר שלא לקבל...

מהר"ל, תפארת ישראל, פרק ל"ב

...אף על גב שכבר אמרו נעשה ונשמע, ואם כן למה הוצרך לכפות עליהם הר כגיגית, אלא הטעם כי קבלת התורה הכרחי, ואלו היו מקבלים עליהם את התורה מרצונם, היו סבורים כי הדבר תולה בדעתם, ואפשר שיהיה פירוד לדבר זה, שאם לא ישמרו התורה יהא בטול לנתינתה, אבל עתה שהיתה קבלת התורה הכרחי, אם כן אי אפשר שיהיה בטול והסרה לדבר זה כי אם נתינת התורה וקבלתה מחויב, כל שכן שמחויב שלא תהא בטול לתורה...

מהר"ל, נצח ישראל, פרק י"א

ד.

ועיקר הדבר הוא שאין ראוי לו לאדם לעשות המצות מצד שהן חובה עליו והוא מוכרח ואנוס בעשייתן, אלא חייב לעשותן והוא שמח בעשייתן. ויעשה הטוב מצד שהוא טוב ויבחר באמת מצד שהוא אמת, ויקל בעיניו טרתן, ויבין כי לכך נוצר לשמש את קונו, וכשהוא עושה מה שנברא בשבילו ישמח ויגיל...

מגיד משנה, הלכות לולב פ"ח, הט"ו

ה.

"ויתיצבו בתחתית ההר" – מלמד שכפה עליהן הר כגיגית (שבת פח.) פירוש שהראה להם כבוד ה' בהקיץ ובהתגלות נפלאה עד כי ממש בטלה בחירתם הטבעית ויצאה נשמתם מהשגת כבוד ד'... וראו כי כל הנבראים תלויים רק בקבלת התורה...

משך חכמה שמות יט, יז

---

* דאמר ריש לקיש: מאי דכתיב (בראשית א) ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, ה"א יתירה למה לי? - מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית, ואמר להם: אם ישראל מקבלים התורה - אתם מתקיימין, ואם לאו - אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו. שבת פח.

דאמר ר' אליעזר: גדולה תורה - שאילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר: אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי וגו'. נדרים לב.

ו.

אסתר מן התורה מנין? * וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר (דברים ל"א, י"ח)...

למעשה לסתר – הסתר לסתיר בימי לסתר יהיה הסתר פנים ומלאוהו לרות רבות ורעות.

חולין קל"ט: ורש"י שם

וְחָרָה אַפִּי בוֹ בַיּוֹם הַהוּא וַעֲזַבְתִּים וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לְאֶכֹל וּמְצָאֻהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי אֵין אֱ-לֹהַי בְּקִרְבִּי מְצָאוּנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה: וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים:

דברים ל"א, י"ז –י"ח

ז.

כי הכתוב שאמר 'וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר' הלשון מורה על הצרה הגדולה, כי היו ישראל בגלות קודם, ואחר כך הגיע להם צרה על צרה הוא המן. וזהו 'וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר', דהיינו הסתר בתוך הסתר.

מהר"ל חידושי אגדות לחולין שם

---

* יתיב רבי יוחנן וקא מתמה; אמר: מי איכא מידי דכתיבי בכתובי דלא רמיזי באורייתא?
ולא רמזה – משה בתורייתא שהחומש הוא יסוד נביאים וכתובים, וכולן יש סמך למלוא מן התורה.

תענית ט. ורש"י שם

ללמדך שאין לך דבר כתוב בנביאים וכתובים שלא רמזו משה בתורה

במדבר רבה פרשה י ד"ה ו את מוצא

ח.

אֵ-לִי אֵ-לִי לָמָה עֲזַבְתָּנִי רָחוֹק מִישׁוּעָתִי דִּבְרֵי שַׁאֲגָתִי: אֱ-לֹהַי אֶקְרָא יוֹמָם וְלֹא תַעֲנֶה וַלַּיְלָה וְלֹא דוּמִיָּה לִי:

תהלים כב, ב-ג

ט.

...ובשעה שנחתמו אותן האגרות ונתנו ביד המן, ויבא שמח הוא וכל בני חבורתו, ופגעו במרדכי שהוא הולך לפניהם, וראה מרדכי שלשה תינוקות שהיו באים מבית הספר ורץ מרדכי אחריהם, וכשראה המן וכל חבורתו שהיה רץ מרדכי אחרי התינוקות הלכו אחרי מרדכי לדעת מה ישאל מרדכי מהם, כיון שהגיע מרדכי אצל התינוקות שאל לאחד מהם פסוק לי פסוקך א"ל (משלי ג') אל תירא מפחד פתאום ומשואת רשעים כי תבוא, פתח השני ואמר: אני קריתי היום ובזה הפסוק עמדתי מבית הספר (ישעיה ח') - עוצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום כי עמנו א-ל, פתח השלישי ואמר (ישעיהו מ"ו) ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואמלט, כיון ששמע מרדכי כך שחק והיה שמח שמחה גדולה...

אסתר רבה ז, יג

י.

לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת:

תהלים צב, ג

יא.

ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, אמר רב יהודה: אורה - זו תורה, וכן הוא אומר (משלי ו') כי נר מצוה ותורה אור. שמחה - זה יום טוב, וכן הוא אומר (דברים ט"ז) ושמחת בחגך. ששון - זו מילה, וכן הוא אומר (תהלים קי"ט) שש אנכי על אמרתך. ויקר - אלו תפלין, וכן הוא אומר (דברים כ"ח) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך. ותניא, רבי אליעזר הגדול אומר: אלו תפלין שבראש.

מגילה טז:

...הכוונה בזה כי על ידי שישראל נלחו את עמלק התעלו והגיעו לידי מדרגה גבוהה כזו שהשיגו כי אין אורה אחרת מבלעדי התורה, שאין התורה והאורה שני דברים נפרדים שצריכים לחברם, אלא דבר אחד הם: אורה זו תורה ותורה זו אורה. וכן שמחה זה יו"ט, לא שמצרפים את השמחה ליו"ט, אלא שעצמיות היו"ט היא שמחה. "וששון זו מילה" שלא רק שמקיימים את מצות המילה בששון, אלא שאין ששון אחר בעולם חוץ ממצות המילה. "ויקר אלו תפילין, שאין יקר אחר בעולם כי אם זה שמחגלה על ידי התפילין, שישראל ניכרים בהדר קדשם ושם ד' נקרא עליהם.

מי מרום, נימוקי המקראות, אסתר ח, ט"ז